

II Identitate

Livoniesi B. Grasi albumă (Roma 1585. g.) un Vecellio albumă (Venecija 1590. g.)

The first part of the paper discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. This is essential for the proper management of the company's finances and for ensuring compliance with tax laws.

In the second part, we will explore the various methods used to collect and analyze data. This includes both qualitative and quantitative techniques, as well as the use of statistical software to process large amounts of information.

The final section of the paper will focus on the application of these findings to real-world scenarios. We will provide examples of how the data analysis techniques discussed here can be used to identify trends, forecast future performance, and make informed decisions about the company's strategy.

IDENTITĀTE

TĒMAS AKTUALITĀTE

Sabiedrības integrāciju Latvijā šobrīd apgrūtina atšķirības latviešu un Latvijas krievu vēsturiskajā apziņā. Joprojām dominē viedoklis par *mūsējiem* – latviešiem (vai attiecīgi – krieviem), kas kopš sirmās senatnes cīnījušies pret *svešajiem* – dažādiem ārējiem ienaidniekiem un okupantiem. Cilvēku un tautu rīcība pat ļoti tālā pagātnē tiek attaisnota vai kritizēta, balstoties uz mūsdienu vērtību sistēmu, attieksmi un rīcības motivāciju. Vēsturē tiešām piedzīvoti daudzi postoši kari, bijusi sociālā apspiestība, taču šos un citus vēstures jautājumus nevajadzētu aplūkot, interpretēt un vērtēt no 19. un 20. gadsimta nacionālo vērtību pozīcijām.

Nereti šāda vēstures interpretācija tiek attaisnota ar patriotiskās audzināšanas nepieciešamību, daži politiskie spēki pat aicina vēl vairāk akcentēt šādu pieeju pagātnes skaidrojumos. Tajā pašā laikā ir aizmirsts, ka gan etniskā un nacionālā identitāte, gan sabiedrībā valdošā izpratne par vērtībām dažādos laikmetos bijusi mainīga un ne tāda kā mūsdienās.

Mūsdienu latviešu vēsturisko apziņu daudzējādi ietekmējusi 19. gadsimta otrās puses un 20. gadsimta vēstures interpretāciju nacionālromantiskā tradīcija. Savukārt krieviski runājošajā sabiedrības daļā joprojām jūtams tradicionālās impēriskās Krievijas vēstures interpretācijas iespaids.

Zīmīgi, ka gan latviešu, gan krievu vēsturisko apziņu ietekmējis arī vēl nesen dominējošais marksisms. Tas ne tikai izvirzīja priekšplānā sociāli ekonomiskos faktoros un šķiru lomu, bet arī pārspīlēja vēstures procesa kontinuitāti, proti, ka katrs vēstures posms it kā likumsakarīgi un apzināti sagatavo nākamo. Tātad katrs vēstures periods, parādība, notikums, personība utt. vērtējama ne tik daudz sava laikmeta, cik vēlāko laiku kontekstā. Piemēram, krievu dekabristiem tika pārņemtas "kļūdas", kas it kā atklājas 19. gadsimta vēstures gaitā. Latviešu vēsturnieki līdzīgi kritizējuši, piemēram, Kaupo kristīšanos, hermūtiešu pāreju pareizticībā, jaunlatviešu biedrošanos ar slavofīliem, Andrieva Niedras rīcību 1919. gadā, vainojot viņus 20. gadsimtam raksturīgā nacionālā patriotisma nepietiekamībā. Citiem vārdiem runājot, vēsturiskajām personām netieši tiek pārņemts, ka viņi nezināja un pat nenojauta to, kas notiks tālā nākotnē, ka viņi nerīkojās saskaņā ar nākotnes attīstības likumsakarībām un neņēma vērā vēlāk dzīvojošo paaudžu vēlmes. Mūsdienu vēsturnieki vēsturiskās personas kritizē vai slavē par to, ka tās nav rīkojušās tā, kā būtu bijis izdevīgi dažādām mūsdienu sabiedrības grupām.

Nelolojot ambīcijas lauzt šādu, daudzējādā ziņā neapzināto, vēstures izpratni, uzskatām, ka cilvēku identitātes daudzveidīguma un mainīguma studēšana varētu būt solis sabiedrības saliedētības virzienā. Tas kļiedētu valdošos stereotipus par *mūšseno Latvijas valsts ideju*, par *700 verdzības gadiem*, *Baltiju kā mūšseno latviešu (vai krievu) zemi* u. tml. Tas palīdzētu mazināt Latvijas sabiedrības dalīšanu *savējos* un *svešajos*, abstraktas *vēsturiskās taisnības* meklēšanu. Izpratne par identitātes mainīgumu veidotu kritisku un analītisku šobrīd dominējošo identitāšu izvērtējumu, radītu motivāciju jaunas, šodienas Latvijas realitātem atbilstošas identitātes veidošanai.

MĒRĶIS

Veidot skolēnos izpratni par multietnisko faktoru Latvijas un Baltijas vēstures attīstībā un iedzīvotāju mainīgo identitāti dažādos vēstures periodos.

UZDEVUMI

Apgūstot tēmu,

- attīstīt skolēnu prasmes darbā ar dažādiem informācijas avotiem: rakstītajiem vēstures avotiem, vēstures literatūru un kartēm;
- atkārtot Latvijas un Baltijas vēstures pamatfaktus, izmantojot tos tēmas uzdevumu risināšanā;
- attīstīt skolēnu prasmes, lietojot dedukciju un indukciju, interpretēt no informācijas avotiem iegūtās ziņas, izvirzīt savas hipotēzes.

METODISKAIS APRAKSTS

Piedāvājam dažādus veidus, kā strādāt ar šo tēmu stundās. Skolotāji var izvēlēties kādu no šiem modeļiem atkarībā no skolēnu vecuma un domāšanas prasmēm.

A variants

Klase tiek sadalīta trīs grupās. Katra grupa saņem avotus un karti.

Grupa iepazīstas ar avotiem un nosaka, par kuru vietu un laiku tajos runāts, kā arī cenšas kartē iezīmēt mūsdienu Latvijas teritoriju.

Piezīme. Latvijas teritorijas atzīmēšana kartē ir provokatīvs uzdevums, lai skolēniem uzskatāmi parādītu, ka šajos avotos aplūkotajā laikposmā nevar runāt par Latviju.

Grupa kopīgi atbild uz darba lapā **1A** uzdotajiem jautājumiem, un katrs skolēns ieraksta atbildes savā darba lapā.

Skolēni izveido ekspertu grupas tā, lai katrā no tām būtu vismaz viens pārstāvis no katras darba grupas. Skolēni sašūdzina savas darba lapas un kopīgi aizpilda tabulu darba lapā **1B**.

Piezīme. To var darīt arī visa klase kopā, nevis grupās.

Skolēni individuāli izspriež, kurā laikā, viņuprāt, cilvēki Latvijas teritorijā sāka sevi apzināties par latviešiem, un rakstiski izklāsta un pamato savu viedokli.

B variants

Balstoties uz savu pieredzi, skolēni novērtē tēmas aktualitātes pamatojumā izteiktos apgalvojumus un paskaidro, vai viņi tiem piekrīt vai ne.

Pēc tam skolēni iepazīstas ar avotiem un meklē argumentus, kas apstiprina vai noliedz tekstā izteiktos apgalvojumus.

C variants

Skolēni strādā patstāvīgi, pildot uzdevumus un meklējot atbildes uz jautājumiem darba lapā **1C**.

Kopīgi aizpildiet tabulu, izmantojot savas darba lapas!

	g5.	g5.	g5.
Kurā valstī dzīvo?			
Kādā valodā runāja?			
Kuras valsts pavalstnieki bija?			
Kas bija ienaidnieki?			
Vai bija savas valsts patrioti?			
Vai bija latvieši?			
Vai apzinājās, ka ir nākamās latviešu nācijas pārstāvji?			
Vai bija svarīgi apzināties, ka nākotnē tiks izveidota Latvijas Republika?			

UZDEVUMU KARTĪTE 1C

I

Izlasiet avotus un noskaidrojiet, par kādu vietu un laiku tie stāsta. Atzīmējiet kartē mūsdienu Latvijas teritoriju!

II

Iztēlojieties personāžu, kurš varētu būt dzīvojis avotos atspoguļotajā laikā un vietā! Atbildiet uz jautājumiem darba lapā šī personāža vietā!

III

Atrodiet divus cilvēkus no citām grupām un kopā izveidojiet ekspertu grupu! Kopīgi aizpildiet tabulu darba lapā!

Alternatīva – to var darīt klases diskusijā.

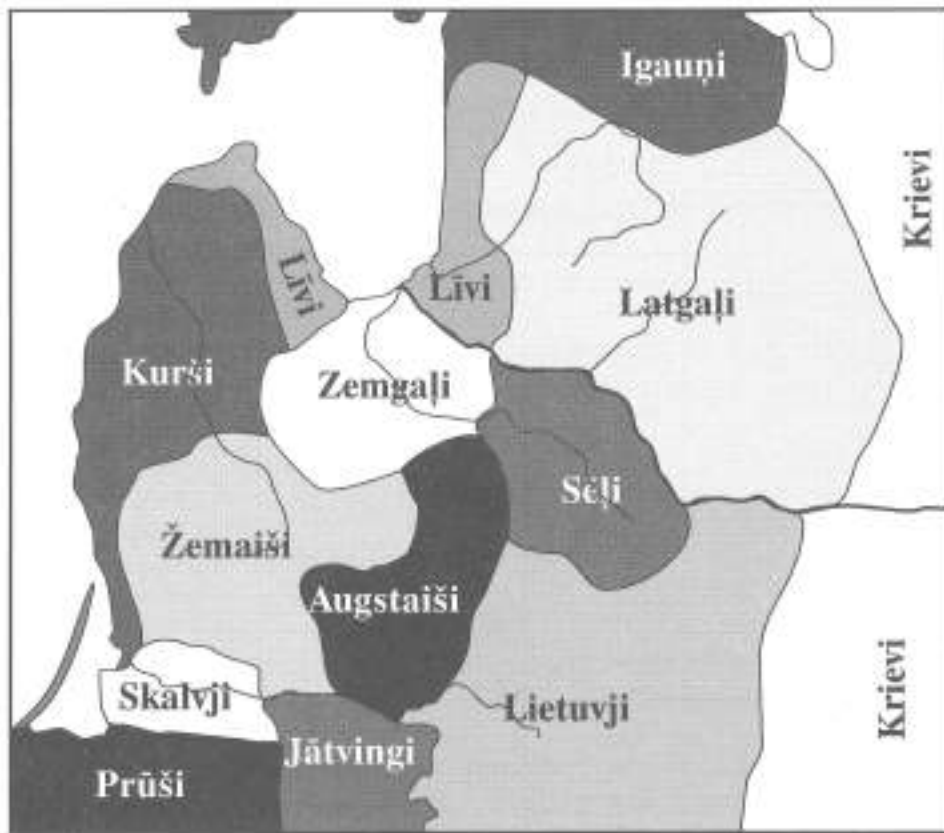
IV

Izspriediet, kurā laikā, jūsu prāt, cilvēki Latvijas teritorijā sāka sevi apzināties par latviešiem? Kāpēc?

1. Iezīmē kartēs (avoti A, C, F, I, M) aptuvenās mūsdienu Latvijas robežas!
2. Izmantojot avotus, nosaki, kādās valstīs pastāvējušas mūsdienu Latvijas teritorijā no 13. līdz 18. gadsimtam!
3. Izmantojot savas zināšanas un vēstures mācību grāmatas, izskaidro, kādu lielu politisku un militāru notikumu dēļ mainījās Baltijas administratīvais iedalījums no 13. gadsimta līdz 20. gadsimta sākumam!
4. Izmantojot avotus, nosaki, kādas tautības apdzīvojušas mūsdienu Latvijas (Baltijas) teritoriju no 13. līdz 18. gadsimtam! Kuras no tām uzskatāmas par vietējām jeb pamattautām, kuras par ienācējām?
5. Vai, tavuprāt, vācbaltiešus jaunajos laikos varētu uzskatīt par vietējiem Baltijas iedzīvotājiem?
6. Kādas valodas lietotas mūsdienu Latvijas teritorijā no 13. gadsimta līdz 20. gadsimta sākumam?
7. Kuras no avotos minētajām tautām un valodām, tavuprāt, saplūstot izveidoja latviešu tautu un latviešu valodu ar tās dialektiem?
8. Kad Vidzemes un Kurzemes pamatiedzīvotājus sāka dēvēt par latviešiem?
9. Kad latvieši paši sāka sevi apzināties par latviešiem? Kuros avotos atrodamas norādes par to? Kas, tavuprāt, bija šīs piederības apziņas pamatā?
10. Par kādu valsti pavalstniekiem sevi uzskatīja Vidzemes un Kurzemes latvieši 17. gadsimtā? Vai viņiem piemita valstisks vai nacionāls patriotisms?
11. Raksturo vācbaltiešu sociālo stāvokli un viņu identitāti!
12. Balstoties uz avotiem, raksturo Baltijas vāciešu un pamattautu attiecības! Kas šķīra un kas vienoja vāciešus ar latviešiem un igauņiem?
13. Kāda bija Baltijas nelatviešu iedzīvotāju attieksme pret latviešu valodu?
14. Kāda bija latviešu attieksme pret vācu valodu?
15. Balstoties uz avotu ziņām, izskaidro, ar ko piederība kādai no tautām viduslaikos un jaunajos laikos atšķīrās no tās, kas raksturīga mūsdienām!

Avots A

Baltijas tautības 12.–13. gadsimtā

Avots B

No 13. gadsimta beigās sarakstītās Atskaņu hronikas

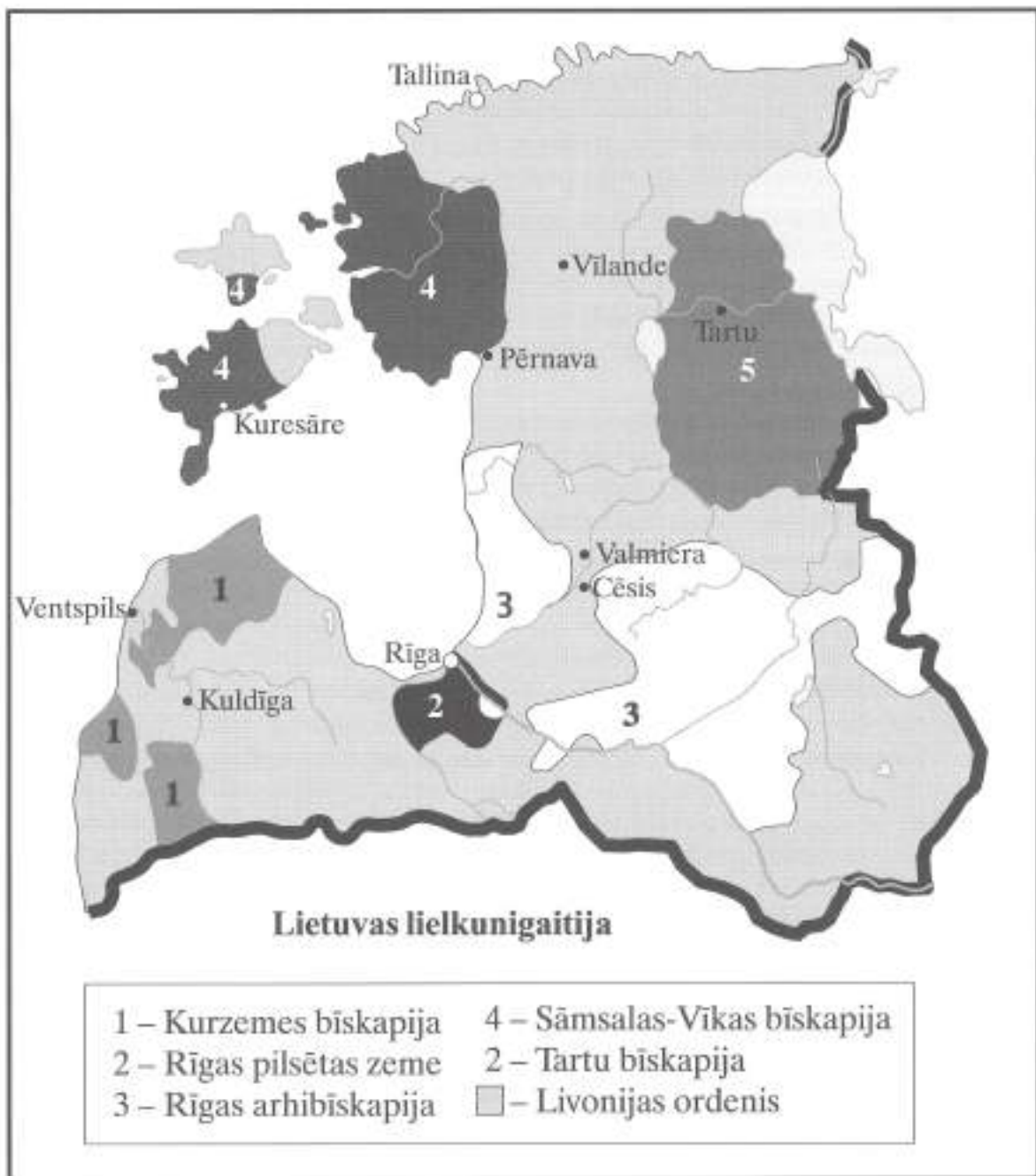
Tur pie upes Daugavas,
kas šurpu tek no Krievijas,
mita ļaudis bezdievīgi (..)
līvi tie – tā sauc tos.
Sēļi bija kaimiņos (..).
Tiem robežas ar Krievzemi.
Tur apkārt bij vēl citas zemes,
ko nebij skāris dieva lemess. (..)
Par lietuviešiem vienus sauc.
Tie pagāni ir augstprātīgi
un ļoti bieži ļaundarīgi,
to pulki uzbrūk kristiešiem,
jo liela vara rokās tiem.
Tiem blakus dzīvo pagāni,
prāvā skaitā, vareni,
par zemgaļiem, kas sevi sauc,
tie zemi postīt apkārt trauc. (..)

Aiz sēļu zemes robežas
letu zeme atrodas.
Savādi tie savā garā:
nedzīvo tie vienā barā,
bet savrup mežos mājas ceļ. (..)
Par Kurzemi sauc apgabalu,
kas aizstiepjas gar jūras malu:
tas garš ir jūdžu piecdesmit. (..)
Ir sāmi [sāmsalieši] pagāni it spīvi,
tie kuršiem kaimiņos mīt brīvi.
To zemi jūra apskalo; (..)
ar kuģiem viņi izbraukā
it visas kaimiņzemes laupot, (..)
Ar igauņi ir pagāni, (..)
un dažādu tur zemju daudz:
nav zināms kā tās visas sauc.

Atskaņu hronika. – R.: Zinātne, 1998. – 44., 48., 49. lpp.

Avots C

Livonija 13. gadsimtā – 16. gadsimta pirmajā pusē

Avots D

No 15. gadsimta bruņinieka Žilbēra de Lanuā ceļojuma apraksta pa Livoniju

Devos uz Rīgu Livonijā cauri daudzām pilsētām (...), ceļoju arī cauri daudziem zemgaļi, kuršu un līvu ciemiem, tiem katram sava valoda par sevi. (...) Minētajiem kuršiem, lai gan viņi esot dzimuši kā kristītie spaidu kārtā, ir viena sekta, kas pēc nāves liek sevi sadedzināt apbedīšanas vietā, tos sadedzina apgērbtus un izgreznotus ar viņu labākajām rotām kādā no tiem tuvākā birzī vai mežā, sārta tie taisa no fīras ozolu malkas, viņi tic, ka tai gadījumā, kad dūmi kāpj taisni debesīs, dvēsele esot glābta, bet, kad tos pūš uz sāniem, dvēselei esot jāiet bojā.

(...) Un ir no Rīgas līdz Narvai 80 jūdzes ceļš; šai ceļā atrodami četrējādu valodu ļaudis, proti, līvi, zemgaļi, latvieši un igauņi.

Spekke A. Latvieši un Livonija 16. gs. – R.: Zinātne, 1995. – 95.–96. lpp. (pirmais izdevums – 1935. g.)

Avots E

No 16. gadsimta otrajā pusē sarakstītās Baltasara Rusova hronikas par Livoniju

Livonija dabūjusi savu vārdu no lībiešiem, kuri no laika gala bijuši vecākā tauta un vecākie iedzīvotāji šīnī zemē un arī tagad vēl skaitāmi par tādiem. (...) Visa šī zeme (...) sadalīta trijās galvenās provincēs, igauņu, latviešu un kuršu zemē, kurās ietilpst atkal citas atsevišķas zemes. Igauņu zeme ir ievērojamākā un labākā. (...) Visu šo minēto (igauņu) provinču un salu tautas lieto igauņu valodu. Dažās salās lieto arī zviedru valodu, kas pierāda, ka šo vietu iedzīvotāji cēlušies no Zviedrijas un Somijas. Bet valdības, muižnieku un pilsoņu, valoda (Livonijā) vispāri ir bijusi vācu valoda. (...)

Otrā Livonijas galvenā provincē Latvijā, kurā ietilpst arī lībiešu zeme, runā citādā valodā, kuru igauņi nesaprot. Pilsētas un cietokšņi kopā ar viņu miestiem šīnī provincē ir: Rīga, Koknese, Cēsis, Valmiera, Lielvārde, Ādaži, Salaspils, Daugavgrīva, Dole, Limbaži, Sēlpils, Alūksne, Daugavpils, Iksķile, Rauna, Cēsaine, Sigulda, Aizkraukle, Smiltene, Turaida, Krimulda, Gulbene, Saldus, Ludza, Rēzekne, Viļaka, Jaunpils, Straupe, Burtnieki, Trikāta, Rūjiena, Puiķele, Ērgeme, Augstroze, Mujāni, Ērgļi, Bērzaune, Kalsnava un daudz citas.

Trešā galvenā province Kurzeme. Viņā ietilpst arī Zemgale. Šīs provinces iedzīvotāji runā kuršu un lībiešu valodu un dažos apgabalos arī leišu valodu. Daugava ir robeža starp viņiem un latviešiem. Pils un miestī Kurzemē ir šādi: Jelgava, Kuldīga, Kandava, Dobeļe, Durbe, Ventspils, Tukums, Jaunpils, Talsi, Grobiņa, Piltene, Engure, Dundaga, Embūte kopā ar miestu Aizputi. Bauskas pils atrodas Zemgalē. (...)

Daudzi nabagu ļaužu bērni, kuri no Vācijas atnākuši šeit dienēt, īsā laikā ir tikuši pie liela spožuma un bagātības. Tātad šī zeme ir bijusi vāciešiem par patversmi, un viņi ir bijuši zemes kungi un valdnieki. Tādēļ viņi arī no nevāciešiem ir turēti tādā lielā godā, ka pats zemākais [vācu izcelsmes] sulainis un amatnieks no viņiem saukts par kungu un jaunkungu. Un katrs sulainis un amatnieks turēja par lielu kaunu un negodu, ja viņam šeit zemē būtu bijis kājām jāceļo, jo muižnieki vācu valodas dēļ veda viņus ratos ar zirgu no viena uz otru par velti; veda viņus arī zemnieki, kur viņi gribēja, par ļoti mazu atlīdzību, un ceļā viņiem nevajadzēja rūpēties par uzturu, kuru pie vāciešiem viņi dabūja par velti, un pie zemniekiem kopā ar zirga uzturu par dienu un nakti maksāja tikai vienu Lībekas markas sestdaļu. Un katram vācietim, lai cik zems viņš būtu, tika ņemts par ļaunu, ja viņš gāja kunga vai muižnieka mājai garām, jo katrs vācietis viņa valodas dēļ tapa ņemts ļoti mīļi, ar patikšanu un sirsnību, un viņam viss bija par brīvu. Un, ja kāds vācietis bija nodarījis kaut ko sodāmu, tad viņu vienmēr viņa vācu tautības dēļ vairāk saudzēja nekā nevācu cilvēku. Un viņus necēla arī labprāt nicināmos amatos, lai citiem vāciešiem nebūtu jākaunas.

Lai gan Visvarenais Dievs Livonijai bija dāvējis neviltotu evaņģēlija sludināšanu uz Augsбургas konfesijas pamatiem, tomēr daudzās vietās Livonijā maz varēja atrast ļaužu, kuri kaut ko zinātu no Dieva vārda un baznīcas apmeklēšanas. Zemnieki un brīvzemnieki svētdienās galvenā kārtā mēroja garus ceļus, jūdži jeb divas, pie saviem kaimiņiem, kur bija labs alus, un pavadīja tur jautru svētdienu un pirmdienu. Šādai nolaidīgai un nevērīgai baznīcas apmeklēšanai bija par iemeslu labu skolu trūkums, kuras varētu dot kaut vienkāršu mācītāju, kurš prastu nevācu valodu.

Rusovs Baltasars. Livonijas hronika. – R.: Valters un Rapa, 1926.

Avots F

Baltija 16. gadsimta otrajā pusē un 17. gadsimta sākumā

Avots G

No jezuīta Antonio Posevīna vēstules uz Romu, 16. gadsimta beigās

Pēc tam, kad biju nokārtojis dažas lietas starp (Vācijas) imperatoru un Polijas ķēniņu, aizbraucu no Prūsijas, nonācu Lietuvā un pēc tam Livonijā. (...) Visi garīdznieki (kas te darbojas) ir iemācījušies bez savu tēvu valodas, t. i., vācu vai poļu, vēl divas citas valodas, kas ir īpatnējas Livonijas iedzīvotājiem; tās saucas igauņu (*estonica*) un latviešu (*lotavica*). Pie tam latvieši ieņem novadu, kas no Valmieras (...) stiepjas divi vai trīs dienu ceļojuma garumā (...) uz Rīgas pusi. (...) Vācieši, kas cēlušies no šīs zemes, tāpat kā pilsētnieki arī citās Livonijas pilsētās, runā vācu valodu, kas ļoti līdzīga tai, kādu to runā Lejasvācijā, Pomerānijā un Prūsijā (...).

Dunsdorfs E., Spekke A. Latvijas vēsture 1500–1600. – Stokholma: Daugava, 1974.

Avots H

Mūsdienu vācu vēsturnieks F. Kellers par Kurzemes hercogisti

[Kurzemes hercogistes] karadienestā tika iesaukti pat vairāki tūkstoši Kurzemes zemnieku (..), tas pierāda, ka ievērojama daļa karot spējīgo latviešu sekoja sava hercoga aicinājumam, lai cīnītos pret kopējo ienaidnieku [Zviedriju]. (..) Netrūkst arī citu pierādījumu tam, ka Kurzeme arvien biežāk tika uzskatīta par tēvzemi. (..) Arī bruņniecība [muižniecība], neraugoties uz iekšpolitiskām nesaskaņām ar hercogu, bija nonākusi pie atziņas, ka Kurzemē tai klājas daudz labāk nekā Vidzemes bruņniecībai Pārdaugavas hercogistē. Tur Sigismunda Augusta 1561. gada muižniecības privilēģija jau kontrreformācijas gaitā bija zaudējusi nozīmi (..). Arī [Zviedrijas karalis] Gustavs II Ādolfs kā atbrīvotājs, iekarotājs un uzvarētājs par muižnieku tiesībām neinteresējās (..). Bet latviešu zemnieki Kurzemē? Viņiem, protams, netika apslēpts, ka hercogs un bruņniecība, lai arī egoistisku motīvu vadīti, nevēlējās ne ilgstošu karu, ne zemes izputināšanu, jo viņu [muižnieku] saimnieciskā labklājība bija balstīta uz zemnieku darbu.

Kellers F. Lēņa hercogs vai zemes valdnieks? Kurzemes hercogs Frīdrihs Polijas–Lietuvas kara laikā // Kurzeme, Vidzeme, Latgale. Reģions un identitāte vēsturē. Konferenču materiāli. – R.: N.I.M.S., 1999. – 28.–29. lpp.

Avots I

Baltija 17. gadsimta vidū – 18. gadsimta sākumā

Avots J

No 17. gadsimta mācītāja G. Manceļa sarakstītajām sadzīviskajām ainām

Kurzemē satikušos Vidzemes zemnieka Anša (A) un Kurzemes zemnieka Miķeļa (M) saruna.

- A. Tici, es (...), Vidzemē novests, uzjēmu zemi. Trīs gadus brīvi sēdējis, gan labi iekūlies, atspruku es ar lopiem pār Daugavu. (...)
- M. Kādu valodu tur [Vidzemē] runā?
- A. No Rīgas līdz Valkai runā mūsu latvisku valodu, viņpus Valkas, pār upi pārcēlies, te jau igauņu valodu dzirdēsi. (...)
- M. Kādi tiem tur baznīcas kungi?
- A. Uz mūsu ticību. Mēs, latvieši, gājām Tērbatā, tur likām bērņus kristīt, tur gājām pātaros, tur gājām pie grēku sūdzēšanas.

Dunsdorfs E. Senie stāsti.

Latvijas vēstures lasāmgrāmata. – Melburna: Austrālijas Latvietis, 1955. – 82.–83. lpp.

Avots K

17. gadsimta Kurzemes hercogistes superintendents Pauls Einhornis par latviešiem

Citi [muižnieki] (...) uzskata (latviešu skološanu) par nevēlamu lietu, ne tādēļ, ka tie viņiem to negribētu novēlēt vai turētu to par neiespējamu, bet gan tādēļ, ka viņi baidās no lielām briesmām. Jo tie saka: ja latviešiem liktu iet skolās un viņus padarītu par brīviem ļaudīm, un viņi attīstītos tik tālu, ka varētu lasīt un saprastu šīs zemes hronikas un vēsturi, tad viņi no tām dabūtu zināt, ka šī zeme no seniem laikiem piederējusi viņiem un ka viņi bijuši tās kungi, bet ka vācieši viņiem to atņēmuši, nospieduši kalpībā un atkarībā un ar viņiem apgājušies ļoti nežēlīgi un tml.; tad viņi ar visu cūību tiektos pēc tā, lai sevi atsvabinātu no šīs kalpības un lai nostādītu savu zemi agrākam līdzīgā stāvoklī. Tad viņi bez šaubām, slepeni sanāktu visā zemē kopā, sarīkotu sacelšanos un iznīcinātu ar briesmīgu slepkavošanu un kaušanu vāciešus, izdzenot tos no zemes. To viņi ordeņa valdīšanas laikā jau darījuši (...), kā to var redzēt un dzirdēt šīs zemes hronikās. Kad, piemēram, vēl mūsu laikos, viena cilvēka mūža atmiņā, viens vācietis vairākiem no viņiem lasījis priekšā atsevišķus gabalus no Livonijas hronikas un tos viņu valodā izskaidrojis, proti, ka šī zeme agrāk piederējusi viņiem un ka vācieši viņus noveduši šādā kalpībā un atkarībā, viņi klausījušies ar lielu uzcītību, bet, kad viņi neprātīgā kārtā domādami, ka neviens neuzmana viņus un viņu norunas, savā starpā apspriedušies, kas šinīs lietās būtu darāms, un pēdīgi nākuši pie lēmuma, ka būtu ieteicams par to ziņot citiem viņu brāļiem, lai tie no visas zemes [Kurzemes] varētu sapulcēties, uzbrukt vāciešiem un izsist tos no zemes laukā. Kad to noklausījis vācietis, kas viņiem šo hroniku priekšā bija lasījis, tas nobijies un nozvērīnājis viņus atkāpties no saviem nodomiem, citādi tas panākšot pie priekšniecības, lai viņi visi tiktu sodīti ar nāvi. Bez šiem draudiem gan būtu varējies iznākt kas nopietns. Ja nu līdzīgi atgadījumi – saka augšminētā uzskata aizstāvji – novērojami pie zemniekiem, kad tikai nedaudzi no viņiem ir drusku dzirdējuši par savu pagātni, kas tad lai notiek, ja viņi paši pie tā nonāktu un dabūtu pienācīgas ziņas?

Spekke A. Latvieši un Livonija 16. gs. – R.: Zinātne, 1995. – 175. lpp. (pirmais izdevums – 1935. g.)

Avots L

No Vidzemes mācītāju J. Neidāla un D. Reinkena ziņojumiem zviedru ģenerālgubernatoram Ē. Dālbergam, sākoties Lielajam Ziemeļu karam 1700. gadā

[Cesvaines] zemnieki apbruņojās ar apmēram 20 bisēm, izkaptīm un citiem lauku jeb zemnieku ieročiem, lai dotos pretim sirotājiem, kurus tie sauc par "sišiem" (krieviem), jo mēs dzīvojam 4 jūdzes no poļu un 10 jūdzes no krievu robežas. Viņi tomēr sūdzas, ka tiem ir maz šauteņu un trūkst svina un pulvera. (..)

[Lugažu] zemnieku tiesnesis Bierņu Jukums (..) ne tikai pats pieteicās, bet arī citus skubināja [pieteikties kara dienestā], un pie tam vēl ar šādiem vārdiem: "Mīļie brāļi, mūsu pienākums ir paklausīt Dievam un mūsu [Zviedrijas] karalim un labi sargāt mūsu zemi, bērnus un mantību. Daudz labāk ir icnaidniekam droši pretoties nekā nodot mūsu nabadzību viņa ļaunprātībai. Kas grib būt labs karaļa vīrs, tas lai, tāpat kā es, uzliek galvā cepuri un nostājās pie manis."

Dunsdorfs E. Senie stāsti.

Latvijas vēstures lasāmgrāmata. – Melburna: Austrālijas Latvietis, 1955. – 106. lpp.

Avots M

Baltija 18. gadsimta beigās – 20. gadsimta sākumā

Avots N

Fragmenti no vācbaltiešu zinātnieka O. Hūna 18. gadsimta beigās sarakstītā "Rīgas pilsētas topogrāfiskā apraksta"

Vācieši, kas pirms sešiem simtiem gadu nejaušā veidā ieradās šajā zemē (...), veido šejienes [Rīgas] iedzīvotāju lielu daļu. Viņiem seko ļoti jeb latvieši, daudziem no viņiem ir iztikšana caur mājas kalpošanu, dienas darbu un citu kalpošanu tirdzniecībā pie dažādām kārtām; tāpat daudzi no viņiem pilsētas tuvumā dzīvo, zvejojot zivis, lopus audzējot, kopjot dārzus un piekopjot citus dažādus rūpalus.

Lai gan visi pilsētā un ārpus tās mītošie latvieši būtībā ir brīvi ļaudis, tomēr viņiem pret pilsētu ir dažas klausības, kā: viņiem jāfira pilsētas krastmala, jāizņem un jāieliek no ploštiem būvētais tilts, jādzēn paļi pilsētas krastmalā, ziemā jāveic urbumi Daugavā un aplenkuma laikā jāved lielgabali uz vaļņiem un atpakaļ utt.

Krievzemieši, kas šeit apmetušies kopš Pētera Lielā veiktā pilsētas aplenkuma, ātrā laikā ir savairojušies. Daudzi no viņiem tagad dzīvo, pārdodot dažādas no Krievijas saņemtas preces, un no citiem rūpaliem. Daudziem pilsētā un ārpus tās pieder bodītes, bet daži, lai gan pavisam nedaudzi, līdzīgi citiem tirgotājiem nodarbojas ar preču komisijām. Ar šo nosaukumu jāsaprot ārzemju tirgotāju tirdznieciskie uzdevumi attiecībā uz šejienes preču izrakstīšanu un no svešām zemēm saņemamo ražojumu pārdošanu.

Poļu kalpi, strādnieki un citi no vienkāršās tautas šeit apmetušies poļi ir lielākā skaitā nekā zviedri, somi, igauņi; un, lai gan šīs dažādās tautas pilsētā un tās apkārtnē dzīvo kopā, tomēr katra no tām patur savu dabisko valodu. Katrs no viņiem saprot trīs šeit valdošās valodas, kā: vācu, latviešu un krievu.

Ārpus minētā, daudzi no šejienes iedzīvotājiem runā franču un angļu valodā.

No židiem šeit atrodas tikai septiņas ģimenes; viņi var dzīvot tikai piepilsētā (...).

Baltijas valstu vēstures avoti. – R.: RaKa, 2000. – 63. lpp.

Avots O

19. gadsimta pirmās puses vācbaltiešu profesors K. V. Kruze par vācbaltiešu identitāti

Vācieši Krievijas impērijas Baltijas provincēs (Kurzemes, Vidzemes un Igaunijas guberņās) atrodas īpašā stāvoklī. Vācieši, pēc izcelšanās un paradumiem, bet caur valdību un, kopš dibināta vietējā augstskola, arī caur izglītības iestādēm, ir šķirti no vācu dzimtenes. Atrodoties krievu valdības pārvaldē, kas atzīst mūsu, vācu, īpašo statusu, mēs, vācieši, veidojam saiti starp divām galvenajām tautām Austrumu un Viduseiropā, kas caur kopīgām briesmām un kopīgu, lielisku iznākšanu no liktenīgās jauno laiku cīņas (pret Napoleonu) cieši viena ar otru saistītas.

Šķirne I. Kurzemes literatūras un mākslas biedrība un latviešu valodas attīstības jautājums 19. gadsimta pirmajā pusē // Latvijas Arhīvi. – 1996. – Nr. 3.–4. – 75. lpp

Avots P

No vācu ceļotāja J. G. Kola piezīmēm 19. gadsimta pirmajā pusē

Kā latviešu, tā igauņu valodā izdoti pazīstamu vācu darbu tulkojumi. Ir izdoti žurnāli, kā igauņiem, tā latviešiem – ir pamācībai, ir laika kavēklis. Latviešu un igauņu vajadzībām ir izdotas vācu vārdnīcas un gramatikas, un skolu skaits pieaudzis, sevišķi Kurzemē. (...) Tagad ir par vēlu, lai latviešu un igauņu dialektu pārvērstu civilizētās valodās. Šo tautu inteligentie un mācītie locekļi nicina savus tautiešus un ļoti pieķeras visam vāciskam. Tādēļ var sagaidīt, ka šīs tautas ar katru dienu vairāk pārvācosies. Vācu valodas pratēju ik dienas kļūst vairāk. Vecā, pagāniskā māņticība izzūd, un latviešu un igauņu parūžu vietā stājas vācu paražas.

Dunsdorfs E. Senie stāsti. Latvijas vēstures lasāmgrāmata. – Melburna: Austrālijas Latvietis, 1955. – 151. lpp.

Avots R

No latviešu izglītības darbinieka J. Cauniņa runas Vidzemes skolotāju konferencē 19. gadsimta vidū

“Cienību pret katras tautas nacionālo apziņu,” saka Dīstervēgs.¹ “Kas pie katra cilvēka ir individualitāte, tas pie tautām ir nacionālā apziņa. Ja tu gribi, lai tevī un tavā tautā ko atzīst, tad cienī to arī citā! Bet turies pie savas tautības! (...) Valoda ir katras tautas svētums. To aizskart, to tautai nolaupīt un uzspiest tai svešu nozīmē apdraudēt tautas dzīvības saknes. (...) Tautas dzīve ir viņas valodā, un valodā ir iemiesots tās gars.” (...)

I. Pārvācošana ir kaitīga un tautu maitājoša parādība.

Pārvācošana ir tautības laupīšana un tautas noslepkavošana. (...)

III. Kā latviešu tautu var pacelt augstā izglītības stāvoklī bez kādas pārvācošanas? Audzini latviešu tautu, māciet tai savu tautību un valodu pazīt un mīlēt! Kāds franču filozofs saka: “Gudrs var tikt tikai ar paša gudrību.” Gēte saka: “Arī iekšiene ir universs.” No tā izriet, ka tautas augšanu nevar vadīt no ārpuses, bet, gluži pretim, tā var notikt tikai no iekšienes. (...) Tāpat kā novārtā atstāts un nicināts bērns ir pats zemās domās par sevi, tāpat tas diemžēl ir vienā otrā vietā ar latviešu tautu – bet vairs ne visur! Un tomēr šāda nicināta bērna vienīgais glābiņš ir tikai paša iekšējie spēki. No ārienes var nākt tikai uzmuninājumi un uzaicinājumi. Tādēļ, mīļie amata brāļi, mēs esam šeit. Mūsu uzdevums ir uzaicināt tautu atstāt viņās bērnišķīgās slimības, kā nevērtību, māņticību utt. (...)

Izlietojiet to, kas jau ir (...). Vai tos nevar saukt par aklīm, kas nav ievērojuši latviešu tautas līdzšinējo atfistību un apgalvo – latvietis līdz pat šim nav sev nekā panācis? Vai mums nav liels skaits latviešu skolotāju, (...) arendartoru utt., un vai latvietis starp saviem tautas brāļiem nevar nosaukt mācītus vīrus, tirgotājus un citus? Un cik ilgs laiks ir pagājis, kamēr latvietis no savām važām atpestīts? Vai nebūtu vislielākā netaisnība prasīt no viņa vēl vairāk? Vajagot būt latviešu universitātei un tam līdzīgām lietām, lai latviešus varētu saukt par tautu!? Bet ko šīs augstās lietas dos bez stipra pamata, liels koks bez saknēm?

Ideju vēsture Latvijā. No pirmsākumiem līdz XIX gs. 90. gadiem. Antoloģija. – R.: Zvaigzne ABC, 1995. – 356.–358. lpp.

Avots S

Jaunlatvieša K. Valdemāra viedoklis viņa laikabiedra A. Zandberga atreferējumā

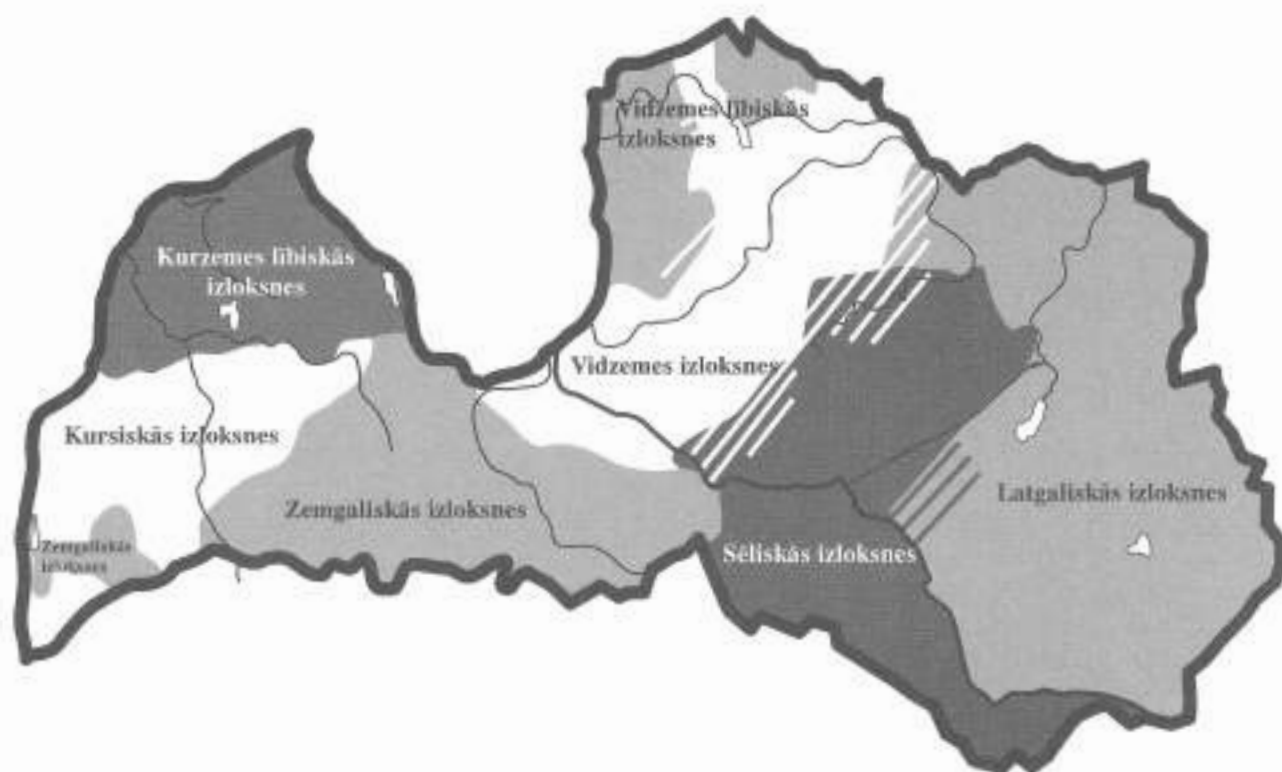
Pēc manām domām, labāki, lai latvieši lauž krievu valodu nekā pļurkst pa vāciski! Ko latvieši tomēr iegūs – būs pašapziņa, patstāvība, palaišanās uz saviem spēkiem, tautas lepnums – tas ir viss, kas trūkst latviešiem. Latvieši vienādvien turēs sevi pārāku par krieviem, bet padodas vācietim, jo vācu autoritāte un iespaids vēl nav iznīcināti, un to drīzi iznīcinās krievu ķepa, kura gan izliekas smagāka un rupjāka, jo ķērās taisni pie rīkles, bet nevar tik dziļi iesūkties latvju miesā un garā kā vācu krampja nagi, lai nīcinātu tautas atmošanās garu un nomāktu psihiku un prātu. (...) No otras puses skatoties, latviešiem un igauņiem arī būs jācieš no pārkrieviošanās. Tie jau ieraduši ciest, jo viss vienalga, ciest no vāciešiem jeb krieviem. Ciešanas no krieviem taču reiz atnesīs latviešiem brīvību, līdzīgas cilvēku tiesības un galu galā beigsies. Vai tāda rupja un stipra pārkrieviošana var ilgi vilkties?! Tas nav krievu dabā! Krievs grožus atlaidīs, jo pats neizturēs. (...) Mēs, latvieši un igauņi, tikai panāksim atbrīvošanu no vācu jūga. Mums tikai jāgādā, ka mēs varam sagatavot pietiekami vairāk mācītu latviešu vīru, kuri lai ieņemtu krievu ierēdņu vietas (...). Vai tad jūs nemaniet, ka Krievijā vairs ilgi nespēs turēties neaprobežotā patvaldība un ka pēc nelaimīga kara, kāds dabīgi gaidāms drīz, bez citām svarīgām pārmaiņām Krievijā var nākt parlaments un Baltija var palikt par autonomu provinci, pat ar latvieti ģenerālgubernatoru priekšgalā.

Bērziņš J. Latvijas valstiskuma ideja 1905. gada revolūcijā // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – 1992. – Nr. 3. – 88.–89. lpp.

¹ Frīdrihs Ādolfs Dīstervēgs (1790–1866) – vācu pedagogs, cīnījās par skolu sistēmas demokratizāciju

Avots T

Latviešu valodas izloksnes 20. gadsimtā

LITERATŪRA

1. Atskaņu hronika. – R.: Zinātne, 1998.
2. Baltijas valstu vēstures avoti. – R.: RaKa, 2000.
3. Ideju vēsture Latvijā. No pirmsākumiem līdz XIX gs. 90. gadiem. Antoloģija. – R.: Zvaigzne ABC, 1995.
4. *Bērziņš J.* Latvijas valstiskuma ideja 1905.gada revolūcijā // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – 1992. – Nr. 3.
5. *Dunsdorfs E.* Senie stāsti.
6. Latvijas vēstures lasāmgrāmata. – Melburna: Austrālijas Latvietis, 1955.
7. *Dunsdorfs E., Spekke A.* Latvijas vēsture 1500–1600. – Stokholma: Daugava 1974
8. *Kellers F.* Lēņa hercogs vai zemes valdnieks? Kurzemes hercogs Frīdrihs Polijas–Lietuvas kara laikā // Kurzeme, Vidzeme, Latgale. Reģions un identitāte vēsturē. Konferenču materiāli. – R.: N.I.M.S., 1999.
9. *Rusovs Baltasavs.* Livonijas hronika. – R.: Valters un Rapa, 1926.
10. *Spekke A.* Latvieši un Livonija 16. gs. – R.: Zinātne, 1995.
11. *Šķiņķe J.* Kurzemes Literatūras un mākslas biedrība un latviešu valodas atfāsības jautājums 19. gadsimta pirmajā pusē // Latvijas Arhīvi. – 1996. – Nr. 3.-4.

LITERATŪRA SKOLĒNIEM

1. *Apine I.* Politoloģija. Ievads etnopsiholoģijā. – R.: Zvaigzne ABC, 2001.
2. *Rotčailds Džozefs.* Etnopolitika: konceptuālās aprises. – R.: AGB, 1999.
3. *Smits Entonij D.* Nacionālā identitāte. – R.: AGB, 2002.

